

TRE ORDFÖRANDE
håller tre anföranden — så försåtligt kan svenska språket lägga upp det med sina pluralisformer! Varför ordförandena i obestämd form betar sig an norrlunda än anförandena förklarar prof. Thors i dag, och de som ändå finner olikheten föregång kan längre fram i texten hitta en lämplig kommentar: Hua-då!

"Vad sägs om följande uttryck i en dagstidning: De övriga tre partiernas ordföranden?"

Felet ligger givetvis i pluralis ordföranden; jag tvekar inte att kalla det fel, ty det strider mot mångas språkbruk och mot högsvenskt språkbruk. Personbeteckningar på -ande har i obestämd pluralis ingen ändelse: (två) ordförande, (tre) resande, i bestämd pluralis -na: ordförandena. Det citerade uttrycket borde således ha lytt de tre övriga partiernas ordförande.

Den oriktiga pluralisformen på -n beror nog på inflytande från de vanliga neutrala orden (ett-orden) på -ande, ett anförande. I dem utgår obestämd pluralis på -n, t.ex. (två) anföranden.

Vi är för all del inte ensamma här hos oss om det nämnda felet; det förekommer också i Sverige. Men t.ex. i den senaste utgåvan av Wellanders "Riktig svenska" klandras oriktig pluralis av ordförande.

Vi skall alltså komma ihåg att det heter t.ex. "föreningens två vice-ordförande".

En läsare med daglig kontakt med svenskt språkbruk har lagt märke till att verbet **söndra** används på olika sätt i Finland och i Sverige. Vi säger ju allmänt här i Finland "jag har söndrat en kaffekopp", men i Sverige heter det "jag har haft sönder en kaffekopp". (Däremot är uttrycken som är sönder, går sönder vanliga på båda sidorna av Bottnhavet.) Verbet **söndra** används i Sverige i betydelser som "splittra, skapa söndring", t.ex. "folket var söndrat i stridande partier".

Vårt **söndra** "ha sönder" är, skulle jag anse, ett så vanligt språkbruk att det inte är realistiskt att tänka sig, att det skulle ersättas av **ha sönder**. Den lilla eftergiften för rikssvenskt språkbruk kunde man göra hos oss, att man godtar uttrycket **ha sönder**, om det dyker upp här på grund av rikssvenskt inflytande.

Samme frågande har fäst sig vid att det i Sverige förekommer talrika ortnamn på -sta såsom Kosta, Knivsta, Fagersta och många andra. "Hur förklaras uppkomsten av

dessa namn? Är de äldre än namnen på -stad, som ju är vanliga också hos oss?"

Efterleden -sta har högst sannolikt uppstått genom förkortning av sammansatta ord som **bostad** m.fl.; det bekanta **Fagersta** i Västmanland är väl ursprungligen sammansatt med **hyttostad** "plats för en hytta". Själva namntypen går tillbaka till folkvandringstid och vikingatid, är alltså förhistorisk. Namn på -sta förekommer med skiftande former i hela Skandinavien, i England och i Tyskland. (Det finns — väl på grund av senare efterbildningar — enstaka sta-namn också i Finland såsom **Fagersta** i Borgå.)

Vårt nutida -stad i stadsnamn som **Kristinestad** beror på senare, medeltida inflytande från tyskan, där **Stadt** sedan länge har haft betydelsen "stadsbebyggelse". (En god sammanfattning av sta-namnens problem finns exempelvis i uppsalaprofessorn Harry Ståhls handbok "Ortnamn och ortnamnsforskning".)

En läsare har fäst sig vid ordet **huvaligen**, som han — enligt min mening med rätta — uppfattar såsom norrländskt. "Vad har det för en härstamning och vad motsvarar det på högsvenska?"

Grunden är ordet **hua** (hua-då), som hos oss i varje fall förekommer i Österbotten — jag känner själv utmärkt väl till det från min barndom i Oravais och Vörå i mellersta Österbotten. Som uttryck för obehag, skrämself o.dyl. brukade vi säga **hua-då**. I detta **hua** hör man ofta ett mellanljud, så att ordet låter som **huva**. Till detta har så bildats **huvaligen**, som betyder "förskräckligt, hemskt".

På sina håll har **hua** — **huva** blivit **huga**, vilket brukar förekomma hos norrländska författare, t.ex. hos härnösandspojken Ludvig Nordström.

Carl-Eric Thors